

6.2 Pasipriešinimas caro valdžiai. 1831 m. ir 1863 m. sukilimai

Baudžiava – feodalinės priklausomybės forma, feodalo teisė naudotis priverstiniu jam priklausančio valstiečio darbu, turtu ir asmeniu.

Rekrutas – asmuo, XVIII–XIX a. paimtas į Rusijos kariuomenę pagal rekrutų prievolę.

Karikatūra – grafikos žanras, satyrinis arba humoristinis piešinys, išjuokiantis arba pašiepiantis visuomenės ydas.

Nors Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė žlugo, jos atkūrimo idėja vis dar gyvavo žmonių sąmonėje. Didžioji dalis politiškai aktyvaus gyventojų sluoksnio – bajorijos – išsaugojo politinę tautos savimonę, tebelaikė save istorinės LDK piliečiais. Viltis atkurti žlugusią valstybę atsirado 1830 m., kai sėkminga revoliucija Prancūzijoje ir belgų išsivadavimo kova paskatino lenkų patriotus siekti nepriklausomybės. Gandai, kad caras Nikolajus I rengiasi Lenkijos Karalystėje rinkti **rekrutus** ir siųsti juos slopinti revoliucijos Vakarų Europoje, tapo sukilimo pretekstu. Vienas sukilimo tikslų – Lenkijos ir Lietuvos federacijos atstatymas, tačiau kai kurie sukilimo vadai siekė ir baudžiovos panaikinimo. Sukilime dalyvavo įvairių luomų atstovai – bajorai, valstiečiai, dvasininkai, miestiečiai.

Lietuvos pulko karys

1830 m. sukilėlių herbas

Sukilimas prasidėjo 1830 m. lapkričio 29 d. Varšuvoje. Sukilėliams pavyko nuginkluoti rusų įgulas. Baimindamasi, kad iš Lenkijos sukilimas persimes į Lietuvą, caro valdžia Lietuvoje įvedė karinę padėtį, apribojo susisiekimą su Lenkijos Karalyste, suiminėjo politiškai įtartinus asmenis, atiminėjo ginklus iš gyventojų, tačiau 1830 m. gruodį neramumai kilo ir Lietuvoje. Pirmieji prieš rusų valdžią sukilo Raseinių apskrities miestiečiai ir bajorai. Nuo birželio iki rugsėjo lietuviams talkino Lenkijos reguliarieji kariuomenė, vadovaujama **Antano Gelgaudo** ir **Dezidero Chlapovskio**.

6.2 Pasipriešinimas caro valdžiai. 1831 m. ir 1863 m. sukilimai

1. Lentelėje nurodykite, kokios buvo pagrindinės vidinės ir išorinės 1830–1831 m. sukilimo priežastys.

Pagrindinės 1830–1831 m. sukilimo priežastys	Vidinė ar išorinė. Kodėl?
1.	
2.	
3.	
4.	

Sukilimui Lietuvoje vadovavo ir gausiausiai jame dalyvavo bajorai. Prastai organizuoti, neapmokyti, menkai ginkluoti vietos sukilėliai atvirose kautynėse negalėjo pasipriešinti daug kartų didesnei, gerai apmokytai ir ginkluotai Rusijos armijai. Prieš ją teko kovoti partizaninį karą. Legenda tapę sukilėlių daliniui vadovavusios grafitės **Emilijos Pliaterytės** žygdarbiai. Drąsiai moteriai jie pelnė lietuvių „Žanos d' Ark“ vardą. Pasiuntus didelę Rusijos kariuomenę, sukilimas buvo nuslopintas 1831 m. rudenį.

Lenkijos Karalystės autonomija buvo panaikinta, su sukilėliais žiauriai susidorota. 1832 m. uždarytas Vilniaus universitetas. 1840 m. Lietuvoje ir Lenkijoje panaikintas trečiojo Lietuvos statuto galiojimas.

Emilija Pliaterytė

6.2 Pasipriešinimas caro valdžiai. 1831 m. ir 1863 m. sukilimai

2. Atsakykite į klausimus.

1. Kokie buvo 1830–1831 m. sukilimo tikslai?
2. Kokie buvo sukilimo padariniai? Nurodykite bent penkis.

Antanas Mackevičius

Zigmantas Sierakauskas

Konstantinas Kalinauskas

Pralaimėtas sukilimas ir po jo prasidėjusios represijos nesužlugdė bajorų vilčių atkurti Abiejų Tautų Respubliką. Sąlygos naujam sukilimui įvykti susidarė dėl palankių tarptautinių aplinkybių. Europoje sklido tautų išsivadavimo iš priespaudos idėjos, sėkmingai vyko Vokietijos ir Italijos suvienijimas.

Rusijos pralaimėjimas Krymo kare prieš didžiąsias Vakarų Europos valstybes atskleidė imperijos atsilikimą ir silpnumą. Tikėtasi, kad naujas sukilimas gali įžiebti karą tarp Rusijos, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos.

3. Nurodykite pagrindines 1863–1864 m. sukilimo vidines ir išorines priežastis.

Vidinės sukilimo priežastys	Išorinės sukilimo priežastys
...	...

6.2 Pasipriešinimas caro valdžiai. 1831 m. ir 1863 m. sukilimai

1863–1864 m. sukilimas prasidėjo Lenkijoje. Netrukus jis apėmė ir Lietuvą. Pirmasis į kovą stojo kunigo **Antano Mackevičiaus** vadovaujamas valstiečių dalgininkų būrys. Apie pusę sukilėlių sudarė bajorai, trečdalį – valstiečiai, likusieji buvo miestiečiai ir dvasininkai. Sukilimą slopino apie 200 tūkst. kareivių, vadovaujami generolo **Michailo Muravjovo**. Dėl žiauraus elgesio jis buvo pramintas Koriku. Sukilimą rusų valdžia vadino „maištu“. Karininkas **Zigmas Sierakauskas** ėmė vadovauti sukilėliams Lietuvoje. Jam pavyko laimėti keletą mūšių, bet sužeistas pateko į nelaisvę ir Vilniuje buvo pakartas. Lietuvos Laikinosios vyriausybės vadovu tapo **Kostas Kalinauskas**. Organizuotas sukilimas baigėsi tik 1864 m. žiemą suėmus K. Kalinauską. Po mėnesio jis buvo pakartas Vilniuje, dabartinėje Lukiškių aikštėje. Aktyvūs sukilėliai atsidūrė katorgoje arba tremtyje, rėmėjai buvo plakami rykštėmis.

4. Į atitinkamas vietas nuveskite 1830–1831 m. ir 1863–1864 m. sukilimų padarinius.

Uždrausta lietuviška spauda ir lietuviškos mokyklos. Caras panaikino Lenkijos karalystės autonomiją. Vykdoma „Rusų pradų atkūrimo programa“. Uždarytas Vilniaus universitetas (1832 m.). Konfiskuoti sukilėlių dvarai, dalis sukilėlių buvo ištremti į Sibirą arba atiduoti į rekrutus. Sustabdytas Lietuvos III Statuto galiojimas, įvesti rusiški įstatymai. Įvesta kirilica. Sukilimo vadovai pakarti Lukiškių aikštėje.

1830–1831 m. sukilimo padariniai:

1863–1864 m. sukilimo padariniai:

6.2 Pasipriešinimas caro valdžiai. 1831 m. ir 1863 m. sukilimai

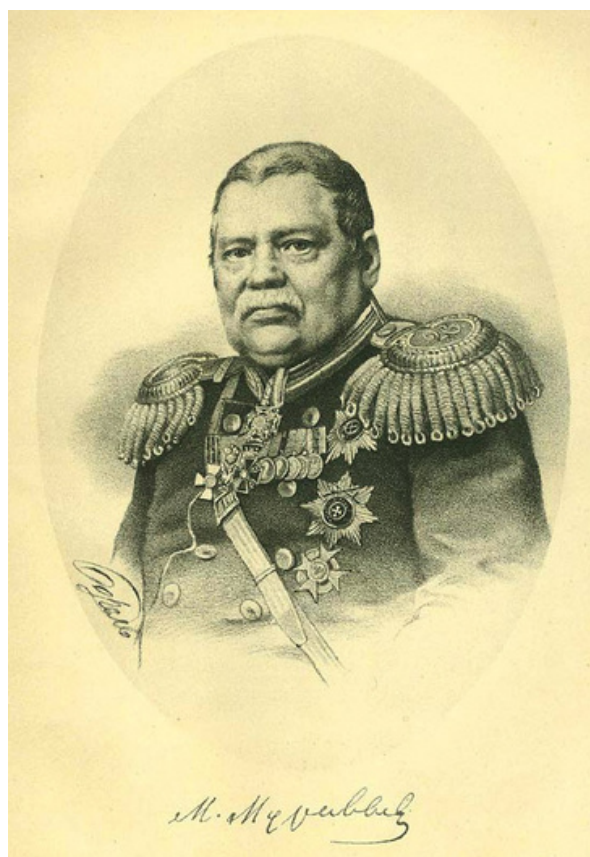
5. Patyrinėkite karikatūrą. Atsakykite į klausimus.

Užrašas ant paminklo: „Žmonių giminės išgamai korikui Muravjovui – dėkinga Lietuva“.

1. Kurį laikotarpį atspindi ši karikatūra?
2. Kodėl M. Muravjovas pavaizduotas kariškio galva ir šuns kūnu? Atsakymą pagrįskite.
3. Kokią prasmę autorius suteikia kartuvėms, grandinei? Atsakymą pagrįskite.
4. Kokių blygybių šis žmogus pridarė Lietuvai?

Karikatūra. Lietuvos valstybės istorijos archyvo nuotr.

Michailas Muravjovas

TAI ĮDOMU! 1898 m. Vilniuje, priešais dabartinę prezidentūrą, buvo atidengtas paminklas M. Muravjovui. Paminklo atidengimo iškilmes Vilnius pasitiko karikatūra su įspūdingu įrašu valdžiai suprantama kalba: „Žmonių giminės išgamai Korikui Muravjovui – dėkinga Lietuva“. Paskui ėmė kartotis keisti dalykai: sulėkę prie paminklo apylinkių šunys pasiusdavo kaukti taip, kad generalgubernatoriaus rūmų gyventojai neužmigdavo visą naktį. Paminklą aptvėrė tvora, paskui dar viena, pastatė nuolatinę sargybą – niekas nepadėjo. Vis kas nors įsigudrindavo ištepti paminklą vilko taukais, todėl šunys vėl subėgdavo aploti budelio.